

GÁBORI MIKLÓS

(1925–1996)

Sokunknak, ha nem mindegyikünknek, szinte érzékelhetetlen távolinak tűnik az ember kialakulásának, távoli történetének időszaka. Tíz és százezer évek, évmilliók messzeségébe veszik számunkra mindaz, amivel kedves ősrégész kollégánk, Gábori Miklós foglalkozott.

És most az ő lelke, géniusza is valami más, fel-foghatatlan messzeségbe távozott. Ésszel megmagyarázható, érzellemmel elfogadhatatlan távoli világba, ahol már nem lehet küzdeni, vitázni, alkotni, szeretni. Nem lehet, mert az valami nagyon más, tőlünk független dimenzió.

Csak az emlék marad meg számunkra, egy ember gesztusaiban, hangjában, mosolyában, kimonodott és leírt szavaiban testet öltő emlék. Egyvalaki, sokszáz, tán sokezer alakban; ahányan, annyiféle kapcsolatban voltunk vele.

Ha cikkek, tanulmányok, könyvek tucatjaiból is tevődik össze, mégis egy monolit tömb mindaz, amit Gábori Miklós alkotott. Így vagy úgy értelmezhető, továbbfejleszthető, sajnos már nem bővülő életmű. Tudjuk, elsősorban ez marad fenn a közeli-távoli jövő számára ásatások írásban, rajzban dokumentált valóságaként, papírra vetett gondolat, filmkockára rögzített ötlet formájában.

Aligha ravatalnál lehet méltón áttekinteni egy tudós életművét. Az értékítélet különben is lépésről-lépésre születik, amint bekerülnek a művek a szakma vérkeringésébe, ahogy vitatják őket, s ahogy építenek rájuk. Gábori Miklós majd száz alkotásban realizálódó szakmai munkássága fajsúlyos hagyatékként marad az utókorra.

A magyarországi paleolitikum eredményeiről 1960 és 1970 között, illetve az 1980-as évek végén több alkalommal írt „Forschungsbericht”-ek mellett feladatának érezte az általa kitűnően ismert kelet-európai és közép-ázsiai kutatások szélesebb körű nemzetközi megismertetését. E munkákon is áthat szakmai intelligenciája, ami elmélyült anyagismeretre és letisztult értékítéletre épül. A világ nyugati régiói felé a közvetítő, a szakmai kapocs szerepét tölti be magas tudományos szinten Gábori Miklós életművének egyik legfontosabb láncszeme, *A középső paleolitikum az Alpok és az Urál között* című monográfiája, amely 1976-ban jelent meg

francia nyelven. E művével nagymértékben elősegítette az eurázsiai léptékű nemzetközi ősemberkutatás kibontakozását.

Megannyi, a középső, s különösen a felső paleolitikummal foglalkozó tanulmánya a téma megközelítésének interdiszciplináris szemléletét, a feldolgozás módszerét illetően egyfajta szakmai etalonnak tekinthető az újabb és újabb őskőkorkutató generációk számára. Azok számára is, akiket – hazaiakat és külföldieket – az egyetemen is ő oktatott, s azoknak is, akik csak műveit használják.

Gábori Miklós, a történettudományok doktora, nemzetközi szakmai testületek tagja, itthon és külföldön elismert, tisztelt tudós volt. Helyét maga jelölte ki közöttünk szakmai tevékenységével és emberi habitusával. Hazánkban a régészettársadalom meglehetősen szűkkörű. Vannak, akik naponta, vannak, akik gyakorta találkoznak, s van akiről csak azt tudjuk, létezik, tevékenykedik, s várjuk újabb publikációit. Gábori Miklós az utóbbiak közé tartozott. Ritkán tűnt fel – különösen az utóbbi időben – szakmai rendezvényeken, pedig sokszor vártuk. Lehet, kevesen ismertük igazán, s nem tudtuk jól hívni. Pedig akik olvasták térben és időben kalandozó, fordulatos népszerűsítő könyveit, áttételesen sokat megtudhattak róla is, az olykor bölcs, az olykor kedélyes mélyérzésű emberről.

Amikor szomorú szívvel búcsúzom Gábori Miklóstól a Magyar Nemzeti Múzeum nevében, ahol fiatalon tevékenykedett, a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat nevében, amelynek Rómer Flóris éremmel kitüntetett tagja volt, hiszem, messze előremutató tudományos munkássága révén, a magyar őskorkutatás e kiválóságának neve és szelleme a jövőben is tovább él.

Kedves Miklós, nyugodj békében.

Kovács Tibor

Monográfiák

- A solutréi kultúra Magyarországon*. Diplomamunka. Kézirat. Budapest 1953.
Paleolitikus löszlelőhelyek régészeti és sztratigráfiai vizsgálata. Doktori értekezés. Kézirat. Budapest 1957.
A késői paleolitikum kérdései Magyarországon. Kandidátusi értekezés. Kézirat. Budapest 1960.
Napfényes Mongólia. Utikalandók 30. Budapest 1961.
Ősemberek, ásatások. Búvár könyvek 50. Budapest 1964.
A késői paleolitikum Magyarországon [Le Paléolithique final en Hongrie]. Régészeti Tanulmányok 3. Budapest 1964.
Régészeti kalandozások. Világjárók 69. Budapest 1969.
A neandervölgyi ember anyagi kultúrája az Alpok és az Ural között. Nagydoktori értekezés. Kézirat. Budapest 1971.
Az ősember útjain. Budapest 1974.
Ala Tau – Ararát. Régészeti utazások. Budapest 1978.
Őskori kovafejtő Budapest–Farkasréten. Kézirat. Budapest. (társszerző: Gábori-Csánk V.)

Cikkek, tanulmányok

1950

- Az őskori obszidiánkereskedelem néhány problémája [Quelques problèmes du commerce de l'obsidienne à l'âge préhistorique]. *ArchÉrt* 77, 50–53.
 Egy őskori agancs nyílhegytípus. *ArchÉrt* 77, 106–107.

1951

- A paleolitikum csontipara Magyarországon [L'industrie de l'os du Paléolithique en Hongrie]. *ArchÉrt* 78, 7–18.

1953

- Солотрейская культура Венгрии. *ActaArchHung* 3, 1–68.

1954

- A pillisszántói kőfülke magdalení kultúrája és eredete. *ArchÉrt* 81, 3–9.
 Paleolitikus löszleleteink kultúra- és kormeghatározásáról [Sur la détermination de la civilisation et de l'époque de nos trouvailles de loess paléolithiques]. *ArchÉrt* 81, 99–103.

1955

- Rénszarvas-vadászok nyomában a Duna mentén. *Élet és Tudomány* X: 24 (jún. 15), 747–750.
 Les résultats des recherches sur les stations du loess de Hongrie. In: *Programme et discours des chercheurs hongrois à la Conférence Archéologique de l'Académie Hongroise des Sciences, Budapest 3–6, octobre 1955*. Budapest, 54–66.

1956

- Az epipaleolitikum lelőhelye Honton [Der Fundort aus dem Epipaläolithikum in Hont]. *ArchÉrt* 83, 125–138.
 Mezolitikus leletek Sződligetről [Mesolithische Funde von Sződliget]. *ArchÉrt* 83, 177–182.

1957

- Die Fundstelle des Aurignacien in Šahy–Parassa an der ungarisch-tschechoslovakischen Grenze. *SlovArch* V, 253–270.
 Études archéologiques et stratigraphiques dans les stations de loess paléolithiques en Hongrie. *ActaArchHung* 8, 3–117. (társszerző: Gábori-Csánk V.)

1958

- A Remete-barlang ásatásának eredményei. A magyar késői paleolitikum kérdései. *BudRég* 38, 9–52.
 Pest megye régészeti emlékei I [Monuments archéologiques du département Pest]. In: *Pest megye műemlékei*. Szerk. Dercsényi D. Budapest, 11–16.
 Der erste paläolithische Hausgrundriss in Ungarn. *ActaArchHung* 9, 19–34. (társszerző: Gábori-Csánk V.)

1959

A ságvári paleolitikus telep újabb ásatásának eredményei [Les résultats des fouilles récemment effectués dans la station paléolithique de Ságvár]. *ArchÉrt* 86, 3–19.

Urjanchaische Waldjäger in der NW-Mongolei und ihre archäologischen Beziehungen. *ActaArchHung* 11, 457–481.

1960

Jelentés az 1958. évi mongóliai tanulmányutamról [Compte rendu d'un voyage d'étude en Mongolie]. *ArchÉrt* 87, 83–86.

Der heutige Stand der Paläolithforschung in Ungarn. *ArchAu* 27, 57–75.

1961

Studienreise in der Mongolei. *MÖAUF* XII, Heft 1:2, 1–16.

1962

A régészeti kutatás új módszerei. *Népszabadság* (dec. 18), 9.

Beszámoló az 1961. évi mongóliai utamról [Compte rendu de mon voyage fait en Mongolie en 1961]. *ArchÉrt* 89, 101–108.

Beiträge zu der Steinzeit der Mongolei. *MAG* 92 (Festschrift Franz Hančar), 136–148.

Beiträge zur Typologie und Verbreitung der Shabarakh-Kultur. *ActaArchHung* 14, 159–174.

1963

A mongol főváros múzeumi [Les musées de la capitale mongole]. *BudRég* 20, 563–568.

Gisements et industries de l'âge de la pierre en Mongolie. *ActaArchHung* 15, 11–32.

1964

Egy 200 éves adat Budapest régiségeiről [Eine zweihundertjährige Angabe über die Altertümer von Budapest]. *BudRég* 21, 211–214.

Paleolitikum és mezolitikum. In: Gábori M.–Bóna I., *Az ókor története* I. Budapest, 7–50.

Beiträge zum Paläolithikum des Donauknie-Gebietes. *ActaArchHung* 16, 171–186.

New Data on Palaeolithic finds in Mongolia. *Asian Perspectives* 7: 1–2, 171–186.

1965

Über einige Aufgaben der Paläolithforschung in Südungarn. *ActaAntArch* 8, 41–45.

Der zweite paläolithische Hausgrundriss von Ságvár. *ActaArchHung* 17, 111–127.

1966

Neandervölgy Budapest határában. *Budapest* IV:8 (nov.), 22–23.

1968

Az ötvenezeréves ember. In: *A magyar régészet regénye*. Szerk. Szombathy V. Budapest, 7–36.

Archaeology and prehistory of the Hungarian "loess Palaeolithic". In: *Löss-Periglacial-Paläolith Symposium*. Budapest, 19–27.

Archaeology and prehistory of the Hungarian "loess Palaeolithic". In: *La Préhistoire. Problèmes et tendances*. Paris, 183–189.

Comment on Valoch, K., Evolution of the Palaeolithic in Central and Eastern Europe. *CA* 9: 5, 372–373.

Mesolithischer Zeltgrundriss in Sződliget. *ActaArchHung* 20, 33–36.

1969

Az ősember korának kutatása a Szovjetunióban [La recherche de l'époque de l'Homme préhistorique en Union Soviétique]. *MTA II. OK* 17, 205–217.

Magyarország őskorának áttekintése [Tableau récapitulatif du Paléolithique de Hongrie]. *FöldrKözl* 17, 205–217.

Палеолит. In: *Лёсс-Перигляциал-Палеолит на территории Средней и Восточной Европы*. Edition préliminaire pour le VIIIe Congrès de l'INQUA. Paris, 252–272.

László Vértés (1914–1968). *ActaArchHung* 21, 333–337.

Paläolithische Schnecken-Depots von Szob. *ActaArchHung* 21, 3–11.

Regionale Verbreitung paläolithischer Kulturen Ungarns. *ActaArchHung* 21, 155–156.

1970

25 Jahre Paläolithforschung in Ungarn (1945–1969). *ActaArchHung* 22, 351–364.

1971

Jelentés az 1965. évi kínai tanulmányutamról [Rapport de mon voyage d'étude en Chine en 1965]. *BudRég* 22, 437–443.

Vázlatos körkép az ősemberkutatásról. *Valóság* 1971:6, 47–56.

1973

Az ősember hétköznapijai. In: *Évezredek hétköznapijai*. Szerk. Szombathy V. Budapest, 7–34.

Das Mittelpaläolithikum Osteuropas. In: *Actes du VIIIe Congrès International des Sciences préhistoriques et protohistoriques*. Beograd 9–15 septembre 1971. Ed. M. Garašanin, A. Benać et N. Tasić. Beograd, Vol. II, 117–124.

1976

Die neuesten Paläolithforschungen in Mittelasien. In: *Festschrift für R. Pittioni zum 70. Geburtstag*. Hrsg. H. Mitschamärheim, H. Friesinger und H. Kerchler. *ArchAu* Beiheft 13, 68–85.

Le rôle du Paléolithique de Transcaucasie dans la peuplement d'Europe Orientale. In: *UISPP IXe Congrès. Colloque VII. Le Paléolithique inférieur et moyen en Inde, en Asie centrale, en Chine et dans le Sud-Est asiatique*. Nice, 15 septembre 1976. Ed. A. K. Ghosh. Nice, 180–199.

Neuere Ergebnisse der Paläolithforschung in Transkaukasien. *MÖAUF* 26, 111–124.

1977

A magyar barlangok kutatásának régészeti eredményei. *Karszt és Barlang*, 33–38.

Közép- és Kelet-Európa első benépesedése [Le premier peuplement de l'Europe Centrale et de l'Europe Orientale]. *Századok* 111, 11–47.

Archaeological results of investigation in Hungarian caves. *Karszt és Barlang*, Special Issue, 43–48.

A magyar középső paleolitikum ökológiája [Ecologie du Paléolithique moyen en Hongrie]. *FöldrKözl* 101, 183–187. (társszerző: Gábori-Csánk V.)

The ecology of the Hungarian Middle Palaeolithic. *FöldrKözl* 101, 175–182. (társszerző: Gábori-Csánk V.)

1979

Comment on Ranov, V. A. and Davis, R. S., Towards a New Outline of the Soviet Central Asian Palaeolithic. *CA* 20: 2, 262–264.

Type of industry and ecology. *ActaArchHung* 31, 239–248.

1980

Régészet. In: *Hetvenéves a szervezett magyar karszt- és barlangkutatás 1910–1980*. Szerk. Hazslinszky T. Budapest, 50–55.

Палеолит и мезолит. In: *Археология Венгрии. Каменный век*. Szerk. V. Sz. Titov–Erdélyi I. Moszkva, 29–72.

1981

Az ősember korának kutatása Magyarországon (1969–1980) [La recherche de l'époque de l'Homme préhistorique en Hongrie]. *MTA II. OK* 30: 1, 91–109.

1982

A Bükk-hegység paleolitikumának mai problémái [Problèmes actuels du Paléolithique de la montagne de Bükk]. *HOMKözl* 20, 1–7.

1984

A régebbi kőkör Magyarországon [L'Age de la Pierre ancien en Hongrie]. In: *Magyarország története I. 1. Előzmények és magyar történet 1242-ig*. Szerk. Bartha A. Budapest, 69–115.

Le Paléolithique moyen en Europe orientale. Synthèse et perspectives. In: *Scripta Praehistorica Francisco Jorda oblata*. Ed. J. Fortea. Salamanca, 233–257.

1985

Utószó. In: A. Leroi-Gourhan, *Az őstörténet kultuszai*. Budapest, 146–166.

1988

Nouvelles découvertes dans le Paléolithique d'Asie centrale soviétique. In: *Upper Pleistocene Prehistory of Western Eurasia*. Ed. H. L. Dibble–A. Montet-White. University Museum Monograph 54. Philadelphia, 287–295.

1989

Die letzte Phase des Paläolithikums in Ungarn. *Quartär* 39–40, 131–140.

1990

Aperçus sur l'origine des civilisations du Paléolithique supérieur en Hongrie. In: *Paléolithique moyen récent et Paléolithique supérieur ancien en Europe. Actes du Colloque international de Nemours, 9–11 Mai 1988*. Ed. C. Farizy. Mémoires du Musée de Préhistoire d'Ile-de-France 3. Paris, 103–106.

1991

A paleolitikum utolsó szakasza Magyarországon [Die letzte Phase des Paläolithikums in Ungarn]. *BudRég* 27, 15–22.

1995

Les coups-de-ping de Miskolc. In: *Les industries à pointes foliacées d'Europe centrale. Actes du Colloque de Miskolc, 10–15 septembre 1991*. Paléo-Supplément No 1, Juin 1995, 19–21.

Recenziók

K. J. Narr, Das Rheinische Jungpaläolithikum. Zugleich ein Beitrag zur Chronologie des späten Altsteinzeit Mittel- und Westeuropas. Bonn 1955.

= *ArchÉrt* 84, 1957, 102–103.

L. F. Zotz, Das Paläolithikum in den Weinberghöhlen bei Mauern. Bonn 1955.

= *ArchÉrt* 84, 1957, 103–104.

F. Felgenhauer, Willendorf in der Wachau. Wien 1959.

= *ArchÉrt* 87, 1960, 253–254.

László Gy., Őstörténetünk legkorábbi szakaszai. Budapest 1961.

= *ActaArchHung* 15, 1963, 431–434.

L. Vértés et al., Tata. Eine mittelpaläolithische Travertin-Siedlung in Ungarn. Budapest 1964.

= *ArchÉrt* 93, 1966, 123–126.

Lipták P., Embertan és emberszármazástan. Budapest 1969.

= *ArchÉrt* 98, 1971, 114–115.

B. Pajot, Les Civilisations du Paléolithique supérieur du Bassin de l'Aveyron. Travaux de l'institut d'art préhistorique XI. Toulouse 1969.

= *ActaArchHung* 23, 1971, 383.

H. de Lumley et al., Une cabane acheuléenne dans la Grotte du Lazaret. Paris 1969.

= *ActaArchHung* 23, 1971, 381–383.

L. Bánesz, Barca bei Košice – Paläolithische Fundstelle. Bratislava 1968.

= *ActaArchHung* 23, 1971, 383–384.